

Γιώργος Τσιάκαλος & Δήμητρα Κογκίδου

Καθημερινοί διάλογοι για την Παιδεία σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία

Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Κυριακάτικη Αυγή» στις 13 Μαρτίου 2005.

Περιλαμβάνεται στο βιβλίο του Γιώργου Τσιάκαλου «Απέναντι στα εργαστήρια του ρατσισμού», τυπωθήτω, Αθήνα 2006: 219-223

Ξεκίνησε, είπαν, ο διάλογος για την Παιδεία. Στον οποίο κληθήκαμε να συμβάλουμε όλοι και όλες καταθέτοντας τις εμπειρίες και τις γνώσεις μας. Βεβαίως, τη μορφή αυτού του διαλόγου στην κεντρική πολιτική σκηνή την ξέρουμε πια πολύ καλά –τη μάθαμε ήδη από την εποχή του «εθνικού διαλόγου» του κυρίου Σουφλιά, που είχε γίνει με τη βοήθεια ερωτηματολογίων, και την εμπεδώσαμε πολλές φορές στους δρόμους, με εποπτικό υλικό τα δακρυγόνα. Όμως, τέτοιες εποχές ενδείκνυται να ρίχνουμε μια ματιά και σε όσα συμβαίνουν πίσω από την κεντρική πολιτική σκηνή. Να ελέγχουμε, δηλαδή, τη μορφή και το περιεχόμενο του διαλόγου που αναπτύσσεται καθημερινά ανάμεσα στο υπουργείο και στους μάχιμους εκπαιδευτικούς για πολύ συγκεκριμένα θέματα λειτουργίας των σχολείων και δραστηριότητας των εκπαιδευτικών– γιατί στο διάλογο αυτό απεικονίζεται η πραγματικότητα χωρίς ρετουσαρίσματα, καθώς η εξουσία στις σχέσεις της με τους απλούς εκπαιδευτικούς θεωρεί ότι μπορεί να χρησιμοποιεί τη «μητρική της γλώσσα» χωρίς φτιασίδια. Και αποκαλύπτει έτσι τη λογική της και τις πραγματικές προθέσεις της συνολικά για την Παιδεία.

Οι περιπτώσεις που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν γι' αυτό το σκοπό είναι άπειρες. Με αφορμή όμως την επικείμενη «Παγκόσμια ημέρα κατά του ρατσισμού» (21 Μαρτίου), όπου ασφαλώς θα υπάρχουν μεγαλόστομες δηλώσεις κατά της ξενοφοβίας και των διακρίσεων, θ' ασχοληθούμε με τους πολλούς και πολλαπλά αποκαλυπτικούς σχετικούς διαλόγους που αναπτύσσονται εδώ και κάποιο καιρό σ' ένα δημοτικό σχολείο στο κέντρο της Αθήνας.

Ένα σχολείο στη Γκράβα

Πρόκειται για ένα σχολείο με 65% αλλόγλωσσους μαθητές, που κατά κανόνα είναι παιδιά φτωχών οικογενειών από διάφορες χώρες του κόσμου. Στο άκουσμα αυτών

και μόνο των δεδομένων οι περισσότεροι άνθρωποι διαμορφώνουν αυθόρμητα την άποψη ότι πρόκειται για μια «χαμένη υπόθεση» ως προς τα αποτελέσματα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Είναι τόσα πολλά τα σχετικά δημοσιεύματα, ώστε έχει πια παγιωθεί η άποψη ότι με τόσα παιδιά μεταναστών δεν μπορεί, δήθεν, να υπάρχει ικανοποιητικό επίπεδο εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα αυτής της παγιωμένης γνώμης είναι γνωστά: πολλοί έλληνες γονείς προσπαθούν να γράψουν τα παιδιά τους σε άλλο σχολείο, πολλοί εκπαιδευτικοί ζητούν μετάθεση, τα υπουργεία κάνουν σκέψεις για περιορισμό των ελευθεριών των μεταναστών ως προς την κατοικία και για διασκορπισμό των αλλοδαπών παιδιών σε διάφορα σχολεία, και, τέλος, οι ακροδεξιοί αγύρτες επιχειρούν να παρουσιάσουν την παρουσία των μεταναστών στη χώρα ως τη βασική αιτία των συσσωρευμένων εκπαιδευτικών προβλημάτων.

Αυτά είναι τα σημερινά κοινωνικά δεδομένα, που φαίνονται να συγκρούονται με τον ισχυρισμό των προοδευτικών παιδαγωγών ότι από τη φύση τους οι πολυπολιτισμικές τάξεις αποτελούν πλούσιο και προσοδοφόρο εκπαιδευτικό περιβάλλον για όλα τα παιδιά, ντόπια και αλλοδαπά, εφόσον χρησιμοποιηθεί η κατάλληλη -και διαθέσιμη από καιρό- παιδαγωγική τεχνογνωσία.

Εκεί, λοιπόν, που μέχρι σήμερα οι περισσότεροι στη χώρα μας απλώς ερμηνεύουν διαφορετικά τον κόσμο της σχολικής αποτυχίας, έρχονται οι εκπαιδευτικοί του παραπάνω σχολείου και αποφασίζουν να τον αλλάξουν. Και το κάνουν με γνώση, θέληση, πείσμα, και με αφετηρία το σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων και την αποδοχή της υποχρέωσης για σχολική επιτυχία όλων των παιδιών. Τρεις είναι οι διαπιστώσεις τους, που θεμελιώνονται τόσο στην επιστημονική έρευνα όσο και στις δικές τους εμπειρίες, και αποτελούν πυλώνες της εκπαιδευτικής τους πράξης.

Τα παιδιά των μεταναστών πετυχαίνουν καλύτερα, ακόμη και στο ελληνόγλωσσο σχολείο, όταν συνεχίζουν να καλλιεργούν τη μητρική τους γλώσσα.

Είναι άπειρες οι σχετικές έρευνες από τα μέσα της δεκαετίας του 1970. Σε αυτές στηρίχτηκαν παλαιότερα οι επεξεργασίες των ελλήνων μεταναστών –και ιδιαίτερα του ΚΚΕ Εσωτερικού- που οδηγούσαν στο αίτημα να γίνεται η διδασκαλία των μαθημάτων στη μητρική γλώσσα, ή, τουλάχιστον, να προσφέρεται η μητρική γλώσσα ως γνωστικό αντικείμενο στα σχολεία των χωρών υποδοχής μεταναστών.

Συνεπώς, έτσι σκέφτονται οι εκπαιδευτικοί του παραπάνω σχολείου της Αθήνας, πρέπει να καλλιεργηθεί η μητρική γλώσσα των παιδιών και του δικού μας σχολείου.

Οι επιδόσεις και το κλίμα σε μια πολυπολιτισμική τάξη βελτιώνονται όταν υπάρχει συμμετοχή και συνεργασία όλων των γονέων, ντόπιων και αλλοδαπών.

Στη συνεργασία αυτή, όπως άλλωστε και γενικότερα στην κοινωνία, συμβάλλει η καλή γνώση της ελληνικής γλώσσας. Συνεπώς, έτσι σκέφτονται οι εκπαιδευτικοί του παραπάνω σχολείου της Αθήνας, πρέπει να διδάχτούν οι γονείς την ελληνική γλώσσα..

Η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας στα παιδιά και η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους γονείς πραγματοποιούνται καλύτερα σε επίσημο πλαίσιο, δηλαδή στο σχολείο, και εφόσον συνδυαστούν χρονικά μεταξύ τους.

Όλες οι παρεμβάσεις μέχρι σήμερα έχουν δείξει ότι ο θεσμός του σχολείου εμπνέει εμπιστοσύνη και ότι στο σχεδιασμό συμπληρωματικών προγραμμάτων εκπαίδευσης για μετανάστες και μετανάστριες πρέπει να συμμετέχουν οι ίδιοι/ες και να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες συνθήκες ζωής τους, όπως π.χ. οι συνθήκες κατοικίας και εργασίας. Συνεπώς, έτσι σκέφτονται οι εκπαιδευτικοί του παραπάνω σχολείου της Αθήνας, για να γίνουν όλ' αυτά, δεν υπάρχει άλλος δρόμος παρά να τα οργανώσουμε και να τα προσφέρουμε εμείς στο δικό μας σχολείο.

Το σκέφτηκαν, το συζήτησαν, το πραγματοποίησαν.

Μια εναλλακτική Ολυμπιακή Παιδεία

Με αίτησή τους εντάχθηκαν το 2002 στο Πρόγραμμα Ολυμπιακής Παιδείας. Αυτό που θεωρητικά –και στην συγκεκριμένη περίπτωση: εντελώς πρακτικά- ρίχνει τα εθνικά διαχωριστικά τείχη και αναδεικνύει την προθυμία και την απόφαση των λαών να συνεργαστούν για το κοινό όφελος όλων των ανθρώπων. Εδώ, όμως, Ολυμπιακή Παιδεία και ενασχόληση με τα παιδιά των μεταναστών δεν σημαίνει να χορεύουν ο ένας τους χορούς του άλλου, να μαγειρεύουν ο ένας τα φαγητά του άλλου, να τραγουδούν ο ένας τα τραγούδια του άλλου, να ανταλλάσσουν φιλοφρονήσεις για την, πραγματική ή υποτιθέμενη, αμοιβαία ανεκτικότητα. Εδώ Ολυμπιακή Παιδεία σημαίνει ένα ορθάνοιχτο σχολείο τα απογεύματα για μαθητές και για γονείς. Όπου τα παιδιά των αλβανών και των αράβων διδάσκονται και καλλιεργούν τη μητρική τους

γλώσσα. Και ταυτόχρονα, σε άλλη αίθουσα του ίδιου σχολείου, οι γονείς τους μαθαίνουν ελληνικά.

Πρόκειται για μια σχολική πραγματικότητα που φαίνεται να αναδύεται από τα πιο τολμηρά παιδαγωγικά όνειρα:

- Η καλλιέργεια της μητρικής γλώσσας πραγματοποιείται με ευθύνη του Συλλόγου Διδασκόντων και της διευθύντριας και υποβοηθείται από τον Σύλλογο γονέων και Κηδεμόνων του σχολείου και από τους μετανάστες γονείς.
- Τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας για τους γονείς παρέχονται εθελοντικά, δηλαδή χωρίς αμοιβή, από τους δασκάλους των παιδιών τους.
- Η επιμόρφωση σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, που διαπιστώθηκε ότι είναι απαραίτητη, οργανώνεται και πραγματοποιείται από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς μέσα στο σχολείο. Φυσικά (;) εκτός ωραρίου.
- Η καταγραφή όλων των δραστηριοτήτων είναι συστηματική και αποτελεί βάση για την αυτοαξιολόγηση, για την οποία ζητείται επίσης η βοήθεια εξωτερικών ειδημόνων.

Η παραπάνω σύντομη περιγραφή της πρότυπης δουλειάς είναι αρκετή για να κατανοήσουμε τους λόγους, για τους οποίους απολαμβάνει την επιδοκιμασία και το θαυμασμό όλων όσων τη γνωρίζουν -στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Πρόκειται για ένα σχολείο που στο πλαίσιο ενός πολύπλευρου και ανοιχτού διαλόγου σχεδιάζει με βάση τις ανάγκες των μαθητών και των μαθητριών του, κινητοποιεί όλους τους συντελεστές της εκπαίδευσης, αξιοποιεί στο έπακρο τα ελάχιστα που του προσφέρει η πολιτεία, αυτοαξιολογείται και αυτομεταρρυθμίζεται. Είναι προφανώς «το σχολείο του μέλλοντος», δηλαδή το σχολείο που χρειάζεται η πολυπολιτισμική κοινωνία της Ελλάδας ήδη σήμερα. Γι αυτό θα μπορούσε, όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες με αντίστοιχες περιπτώσεις, να το επικαλεστεί η υπουργός Παιδείας στο πλαίσιο του διαλόγου της ως παράδειγμα, για να δείξει τους δρόμους που πρέπει ν' ακολουθήσει η ελληνική εκπαίδευση.

Η υπουργός μας όμως δεν το έκανε. Αντίθετα, ο τρόπος αντιμετώπισης του σχολείου από το υπουργείο Παιδείας, εφόσον αποτελεί πολιτική επιλογή και όχι ενέργειες μεμονωμένων υπηρεσιακών παραγόντων, αποκαλύπτει έναν λόγο που αποκλείει τον

πραγματικό διάλογο και υπονομεύει κάθε προσπάθεια αντιμετώπισης των πραγματικών προβλημάτων της εκπαίδευσης.

Διάλογος σχολείου - υπουργείου

Ακούγεται, ότι κάποιοι υπηρεσιακοί παράγοντες αμφισβήτησαν τη σκοπιμότητα ενός τέτοιου προγράμματος και υπαινίχθηκαν, μάλιστα, κάποια επικινδυνότητα. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικοί, που με τη δουλειά τους καταρρίπτουν όλα τα αρνητικά στερεότυπα που καλλιεργήθηκαν συστηματικά τα τελευταία χρόνια, υπογραμμίζουν ότι «τα αποτελέσματα είναι σημαντικά, διότι (το πρόγραμμα)

- υποβοηθάει την ένταξη των ξένων μαθητών,
- διευκολύνει τη μαθησιακή διαδικασία και για τους Έλληνες μαθητές που φοιτούν στις ίδιες τάξεις,
- αμβλύνει φαινόμενα επιθετικότητας, ρατσισμού και ξενοφοβίας, και
- οδηγεί στην καλύτερη συνεργασία και επικοινωνία εκπαιδευτικών, γονέων και μαθητών».

Για όλους τους παραπάνω λόγους οι εκπαιδευτικοί αναρωτιούνται, στο πλαίσιο του δικού τους διαλόγου για την Παιδεία:

- «Με βάση ποια αιτιολογία θα πρέπει να σταματήσει ένα πρόγραμμα εγκεκριμένο στο παρελθόν, για το οποίο πρόσφατα επισκέφτηκαν το σχολείο μας ο υπουργός Παιδείας της Αλβανίας και κλιμάκιο του δικού μας υπουργείου Παιδείας;
- Ποιες ακριβώς από τις δραστηριότητες του προγράμματος ‘δεν επιτρέπεται να πραγματοποιούνται’ και για ποιους λόγους»;

Η συμβολή του υπουργείου Παιδείας στον ιδιότυπο αυτό διάλογο είναι χαρακτηριστική: «Σας διευκρινίζουμε ότι με βάση τις ισχύουσες διατάξεις κανένα πρόγραμμα συμπληρωματικής ή άλλης εκπαίδευσης των μαθητών, πλην αυτών που ρητώς αναφέρονται στις σχετικές αποφάσεις του ΥΠΕΠΘ, δεν επιτρέπεται να πραγματοποιείται στα σχολεία της χώρας μας».

Αυτή είναι η μορφή του Διαλόγου για την Παιδεία στην καθημερινή ζωή. Δηλαδή πρόκειται για διάλογο όπου είναι φανερά τα κριτήρια των αποφάσεων από τη μεριά

των εκπαιδευτικών, και συμπυκνώνονται στο κριτήριο της σχολικής επιτυχίας όλων των παιδιών και στο κριτήριο της αρμονικής συμβίωσης όλων των ανθρώπων μέσα σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Αντίθετα παραμένουν κρυφά τα κριτήρια του υπουργείου Παιδείας –υπερισχύουν, άραγε, πάλι οι «γνωστοί» εθνικοί λόγοι;- και οδηγούν στη στρατιωτική λογική «έτσι αποφασίσαμε, έτσι θα πράξετε».

Χρειάζεται πολύ γνώση για να κατανοήσει κανείς ότι ο διάλογος για την Παιδεία αποτυγχάνει, επειδή άλλες μητρικές γλώσσες καλλιεργούνται στο σχολείο του μέλλοντος και άλλη στο υπουργείο Παιδείας;

